

Smjernice za postupanje u zaštiti maloljetnika i ranjivih osoba od spolnog zlostavljanja

RIJEČKA NADBISKUPIJA

Uvod

Poslanje je Crkve naviještati Evanđelje Isusa Krista i svjedočiti ga vjerodostojnim životom, napose u odnosu prema bližnjima. U uvodu svojega Apostolskoga pisma «Vos estis lux mundi» – «Vi ste svjetlost svijeta» (2019.) Papa Franjo navodi kako «zločini spolnog zlostavljanja vrijeđaju našega Gospodina, zadaju fizičku, psihološku i duhovnu bol žrtvama i nanose štetu zajednici vjernika. Da se te pojave u svim njihovim oblicima nikada više ne bi ponovile, potrebno je trajno i duboko obraćenje srcâ, posvjedočeno konkretnim i učinkovitim akcijama koje uključuju sve u Crkvi, tako da osobna svetost i moralno zalaganje mogu pridonijeti promicanju pune vjerodostojnosti navještaja evanđelja i učinkovitost poslanja Crkve. To postaje moguće samo zahvaljujući milosti Duha Svetoga izlivenog u srcima, jer uvijek moramo imati na umu Isusove riječi: 'Bez mene ne možete ništa učiniti' (Iv 15, 5). Premda je već mnogo učinjeno, moramo nastaviti učiti iz gorkih lekcija prošlosti, da bismo gledali s nadom u budućnost».

Jedan od važnih načina *konkretnog djelovanja* u navedenom smislu jest i zaštita maloljetnika i ranjivih osoba od bilo koje vrste zlostavljanja te formacija i edukacija svih onih koji sudjeluju u neposrednom radu s maloljetnicima i ranjivim osobama.

Tome cilju žele pridonijeti i ove Smjernice, zauzimajući se za ispravno ponašanje prema maloljetnicima i ranjivim osobama, kao i za nastojanje oko prevencije seksualnog zlostavljanja maloljetnika i ranjivih osoba, te potrebne edukacije svih sudionika i provoditelja pastoralnih aktivnosti Riječke nadbiskupije, prvenstveno svećenika, redovnika i redovnica, vjeroučitelja, odgojitelja u vjeri, djelatnika katoličkih odgojno-obrazovnih ustanova i na drugim pastoralnim područjima.

Terminologija

Osobe kojima je povjeren rad s maloljetnicima i ranjivim osobama trebaju odavati stav i ponašanje temeljeno na zaštiti istih, odnosno poštivati njihovo dostojanstvo i izbjegavati bilo koje radnje i oblike ponašanja koji se mogu protumačiti kao potencijalno zlostavljanje, ili to uistinu i jesu.

Prije govora o zlostavljanju donosimo značenje ključnih riječi i pojmova vezanih za navedenu tematiku. Naglašavamo da ono što se u ovome dokumentu odnosi na maloljetnike, u istoj se mjeri i na isti način odnosi i na ranjive osobe.

Maloljetnik je osoba mlađa od 18 godina života, a s maloljetnikom se izjednačava i punoljetna osoba, koja ima smanjenu uporabu razuma.

Pod pojmom **ranjiva osoba** podrazumijeva se svaka osoba koja posjeduje određeni intelektualni, tjelesni ili psihički nedostatak, odnosno osoba koja nema sposobnost razumjeti ili htjeti/željeti ili oduprijeti se nečemu zbog ograničene sposobnosti za to, makar i samo prigodno.

Zlostavljanje je oblik namjernog negativnog ponašanja koje se ponavlja i traje u određenom vremenskom periodu. Usmjereno je na istu osobu i često ga karakterizira nesrazmjer moći.

Spolno nasilje obuhvaća spolno uznemiravanje, spolno zlostavljanje i spolno iskorištavanje.

Spolno uznemiravanje je svako verbalno, neverbalno ili fizičko ponašanje spolne naravi koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe, te u žrtvi uzrokuje strah i stvara neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje za nju. Ono obuhvaća neželjena spolna ponašanja, koja ne uključuju nužno tjelesni dodir, no osobu dovode u neugodan i ponižavajući položaj. Najčešći oblici takvog ponašanja su seksualne primjedbe i prijedlozi, neprikladna pažnja, širenje seksualnih glasina i slično.

Spolno zlostavljanje podrazumijeva spolni odnos s djetetom koje nije navršilo zakonsku dob za spolnu aktivnost, odnosno stupanje u spolne odnose s djetetom bilo uz primjenu prisile (sile ili prijetnje), obmane, vrbovanja ili prijevare, bilo uz zlorabu svojih ovlasti ili iskorištavanje teškog položaja ili odnosa zavisnosti djeteta o počinitelju, pa čak i s pristankom djeteta.

Spolno iskorištavanje podrazumijeva radnje s maloljetnicima vezane za zadovoljavanje vlastite pohote, kao i radnje vezane uz prostituciju i sudjelovanje u pornografskim nastupima (vrbovanje i prisiljavanje ili ostvarivanje dobiti). Ono je često oblik seksualnog zlostavljanja tijekom kojega žrtva pristaje sudjelovati u seksualnim aktivnostima u zamjenu za poklone, privilegije ili obećanja koja može dobiti od treće osobe, počinitelja kaznenog djela ili neke druge osobe. Upravo ta „razmjena“ razlikuje seksualno iskorištavanje od drugih oblika seksualnog zlostavljanja.

Budući da se počinitelj, osim izravnog kontakta sa žrtvom, na specifičan način istoj može približiti i u virtualnom svijetu, često dolazi i do seksualnog iskorištavanja žrtava za *online* seksualne radnje. **Elektroničko seksualno zlostavljanje** odnosi se na svaki oblik seksualnog zlostavljanja koje je povezano s internetskim okruženjem, uključujući i svaki neprikladni komentar seksualne naravi izrečen putem društvenih mreža, kao i činjenje dostupnim slika ili video snimki seksualnog odnosno spolnog zlostavljanja. Ono se može odvijati putem računala ili mobitela, a u vidu poruka, slika, video prikaza, zvukova i slično.

Seksualna ucjena također je jedan od načina spolnoga iskorištavanja, koje uključuje i prisilan proces proizvodnje seksualnog materijala od strane

počinitelja nad žrtvom, a pod prijetnjom izlaganja spomenutih materijala drugima. Počinitelj pri tome ucjenjuje žrtvu kako bi dobio seksualno zadovoljenje ili novac. Drugi naziv za navedenu radnju jest „komercijalna seksualna iznuda“, koja se može dogoditi i prijenosom uživo putem kamera, web kamera, računala ili mobilnih telefona. U ovu kategoriju ubrajaju se i druge vrste ucjena, koje se ostvaruju putem seksualne radnje bilo koje vrste.

Pedopornografski materijal je svaki prikaz maloljetnika, neovisno o načinu korištenja, u eksplicitnim seksualnim aktivnostima, bile one stvarne ili simulirane, kao i svaki prikaz njihovih spolnih organa u seksualne svrhe.

Iz navedenih pojmova može se uvidjeti širina tumačenja seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja maloljetnika, uključujući i ranjive osobe, iz čega proizlazi kako spolno nasilje nad maloljetnicima i ranjivim osobama podrazumijeva niz aktivnosti, kao što su:

- nasilni i nenasilni spolni odnosi ili s njim izjednačene spolne radnje;
- neprimjereno dodirivanje i udvaranje odrasle osobe;
- navođenje ili primoravanje gledanja filmova, časopisa, slika i sličnih materijala pornografskog sadržaja;
- samozadovoljavanje pred maloljetnikom i/ili ranjivom osobom;
- pokazivanja genitalija maloljetniku i/ili ranjivoj osobi;
- izlaganje maloljetnika i/ili ranjive osobe da goli poziraju odraslim osobama;
- uhođenje maloljetnika i/ili ranjive osobe tijekom kupanja, presvlačenja i slično;
- verbalno uznemiravanje u vidu navođenja na eksplicitan razgovor o seksualnosti maloljetnika i/ili ranjive osobe;
- druge slične moralno neprihvatljive i zabranjene radnje.

Navedeni oblici spolnog nasilja predstavljaju zabranjena ponašanja, odnosno kaznena djela za koja su propisane i kaznene mjere, kako crkvenim odredbama, tako i zakonima Republike Hrvatske. Maloljetnici i ranjive osobe najugroženija su skupina i često nisu u mogućnosti prepoznati ponašanje odraslih kojim se narušava njihov spolni integritet, ili pak nisu u mogućnosti poduzeti odgovarajuće mjere kako bi se zaštitili od uznemiravanja,

zlostavljanja i iskorištavanja od strane odraslih, zbog čega je od izrazite važnosti da se odrasli u interakciji s njima koriste prihvatljivim oblicima ponašanja.

Prihvatljivi oblici ponašanja u radu s maloljetnicima i ranjivim osobama

Svaka osoba koja ima poslanje u Crkvi ili djeluje unutar crkvenih struktura u radu s maloljetnicima i ranjivim osobama dužna je odnositi se prema njima na prihvatljiv, prikladan i dostojanstven način. Među odgovorne osobe u radu s maloljetnicima i ranjivim osobama ubrajaju se: vjerski službenici, redovnici, vjeroučitelji, odgojitelji u vjeri, djelatnici katoličkih odgojno-obrazovnih institucija, te vjernici laici angažirani u župnom pastoralu ili crkvenim ustanovama.

Od osobite je važnosti da odgovorni u radu s maloljetnicima i ranjivim osobama:

1. pristupaju im s poštovanjem, uvažavajući svakoga pojedinca;
2. koriste prikladne, jasne, neuvrjedljive i ne ponižavajuće jezične izraze, prijedloge ili savjete, kao i govor tijela, te se fizički ponašaju na prikladan i seksualno neprovokativan način;
3. imaju jasan i pozitivan stav protiv nasilnih i diskriminirajućih oblika ponašanja bilo koje vrste, a u skladu s evanđeoskim naukom;
4. organiziraju aktivnosti s maloljetnicima i ranjivim osobama na način da s njima budu upoznati njihovi roditelji/skrbnici;
5. ne dovode maloljetnike nasamo u svoje osobne prostore, a u potrebnim slučajevima osiguraju se prisutnošću drugih odraslih osoba;
6. ne dovode ili ostavljaju maloljetnika i ranjivu osobu u potencijalno opasnoj situaciji za njegovu psihičku ili fizičku sigurnost;
7. ne zadaju maloljetniku i ranjivoj osobi tjelesne udarce;

8. približavaju se maloljetniku i ranjivoj osobi odgovorno i bez suvišnog fizičkog kontakta;
9. poštuju psihološke granice svakog maloljetnika i ranjive osobe, izbjegavajući nepotrebni i neumjesni govor o intimi i tjelesnosti te eventualnim razgovorima i diskusiji na temu seksualnosti pristupaju samo uz dobrovoljni pristanak maloljetnika, i (po potrebi) njihovih roditelja/skrbnika;
10. budu razboriti u komunikaciji putem društvenih mreža i ostalih načina komunikacije;
11. podijele s odgovornim osobama primijećene sumnje u odnosu na promjenu ponašanja maloljetnika i ranjivih osoba;
12. zatraže privolu od roditelja/skrbnika prije fotografiranja ili snimanja videa s maloljetnicima i ranjivim osobama, odnosno prije objave istih putem interneta ili društvenih mreža.

Uz navedeno, potrebno je poštivati i osnovna pravila ponašanja u odnosu i radu s maloljetnicima i ranjivim osobama, zbog čega je važno:

1. biti svjestan situacija koje mogu predstavljati rizik i znati vladati njima;
2. planirati i organizirati rad i mjesto za rad, tako da se potencijalni rizici u radu bilo koje vrste svedu na minimum;
3. što je više moguće izbjegavati rad nasamo s pojedinim maloljetnikom i ranjivom osobom;
4. razgovarati s maloljetnicima o njihovom kontaktu s odraslima i potaknuti ih da se slobodno izraze ako ih nešto brine;
5. omogućiti da se o bilo kojem problemu ili razlozima za zabrinutost otvoreno razgovara, pri čemu se mogu uključiti i stručne osobe, ako to situacija zahtijeva;
6. ohrabriti maloljetnike i razgovarati s njima o njihovim pravima, o onome što je prihvatljivo, a što nije, i što trebaju učiniti ako se susretnu s kakvim neprihvatljivim oblikom ponašanja odrasle osobe;
7. ne razvijati odnos koji bi se na bilo koji način mogao smatrati iskorištavanjem, uznemiravanjem ili zlostavljanjem maloljetnika i ranjive osobe;

8. osigurati da loša praksa odnosa prema maloljetnicima i ranjivim osobama ne ostane bez reakcije;
9. kontinuirano se educirati o problematici zlostavljanja i zanemarivanja djece i ranjivih osoba.

Da bi se odrasli mogli pridržavati navedenih smjernica, potrebno je, prije svega, ostvarivati temeljne vrijednosti i principe u radu s maloljetnicima i ranjivim osobama, kao npr. da se njihovo zdravlje, sigurnost i dobrobit stave na prvo mjesto; da se cijene, poštuju i razumiju u okviru njihove kulturne, vjerske i nacionalne pripadnosti; da ih se sasluša i pomogne u njihovim potrebama; da ih se ni u kojim prilikama ne zloupotrebljava, nego uvijek štiti; da im se razvija osjećaj empatije i tolerancije prema drugima i drugačijima; da ih se potiče na zaštitu okruženja u kojemu žive poradi stvaranja kvalitetnih uvjeta za normalan rast i razvoj, i slično.

Preventivni programi

S obzirom da je zlostavljanje širi i dublji društveni problem, koji prešućivanjem i ignoriranjem postaje još složeniji i veći, a njegove posljedice delikatnije, štetnije i teže, treba mu pristupiti savjesno i stručno te s punom odgovornošću i ozbiljnošću. Kako bi se spriječili slučajevi seksualne zloporabe maloljetnika i ranjivih osoba potrebna je budnost i zalaganje svih članova društva i Crkve. Preventivne mjere započinju interdisciplinarnom formacijom odraslih osoba koje su u neposrednom radu s maloljetnicima i ranjivim osobama, njihovom edukacijom o prihvatljivim oblicima ponašanja prema istima, kao i edukacijom maloljetnika o prepoznavanju neprihvatljivih oblika ponašanja odraslih.

U školama i ostalim odgojno-obrazovnim ustanovama već se provode određeni preventivni programi, usmjereni većim dijelom na prevenciju ovisnosti o alkoholu, duhanu, drogi, internetu i slično, dok se u manjoj ili nedovoljnoj mjeri provodi prevencija neprihvatljivih oblika ponašanja od strane odraslih prema maloljetnicima i ranjivim osobama, na poseban način u odnosu na seksualno zlostavljanje.

Najučinkovitija mjera u sprečavanju zlostavljanja djece jest prevencija, a u preventivne aktivnosti trebaju se uključiti sve ustanove koje skrbe o djeci i mladima, odnosno škola, Crkva, socijalna i zdravstvena služba, razne udruge, humanitarne organizacije i drugi subjekti koji skrbe o djeci i mladima.

Sukladno navedenom, potrebno je kontinuirano educirati i senzibilizirati odrasle osobe koje su u neposrednom radu s maloljetnicima na veću zauzetost u zaštiti od zlostavljanja djece u bilo kojem obliku, a posebno o postojanju problema seksualne zloporabe, prepoznavanju simptoma zlostavljanja, pravilnom postupanju u slučaju zlostavljanja ili nasilja, odnosno pružanju potpore te iskazivanja skrbi i brige za ranjivu osobu.

Preventivni program ima za cilj educirati sve sudionike neposrednog rada s maloljetnicima, kao i same maloljetnike, o problematici seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja od strane odraslih osoba, poučavati ih o vrstama i oblicima seksualnog zlostavljanja, prepoznavanju zlostavljanja te o primjerenom ponašanju i postupanju prema žrtvama. Ovakav dugoročan projekt ima za cilj razvoj svijesti o odgovornijem ponašanju, kako bi se zaštitile sve uključene strane, osobito one najslabije.

Intervencijski programi

Ako bi maloljetnik ili ranjiva osoba na bilo koji način pokazivala znakove koji bi upućivali na sumnju njegove seksualne zloporabe ili da se nad njim vršilo spolno nasilje bilo koje vrste od strane odrasle osobe, nužno je učiniti sljedeće predradnje:

1. ***Pronaći mirno mjesto za razgovor***, pri čemu odrasla osoba treba ostati smirena, pažljivo saslušati žrtvu, koristiti tehnike aktivnog slušanja, kao parafraziranje, reflektiranje, sažimanje, vodeći računa o neverbalnoj komunikaciji te s osobitom pažnjom poštivati granice osobe. Također je potrebno tijekom razgovora uspostaviti adekvatan kontakt očima, pristupati s empatijom i dopustiti žrtvi da govori, ne

- prisiljavati ju na odgovore, niti davati vlastite odgovore na postavljena pitanja. Maloljetniku je važno naglasiti kako on nije kriv za događaj koji mu se dogodio te da je to odgovornost i krivnja odrasle osobe. Potrebno je stvoriti atmosferu prihvaćanja i povjerenja te nastojati razuvjeriti maloljetnika o njegovom osjećaju krivnje, ako je on prisutan, i potvrditi kako je dobro učinio što se otvorio, vjerovati mu i zajamčiti da neće biti napušten, odnosno da ga se neće ostaviti samoga u predmetnoj situaciji.
2. **Sastaviti pisano izvješće o razgovoru** u kojem će se objektivno i konkretno opisati činjenično stanje predmetne situacije (npr. ne pisati „dijete pokazuje znakove da je nad njim izvršeno nasilje“, nego „dijete ima dvije modrice na desnoj ruci“; ili, ne pisati „dijete se osjeća nelagodno“, nego „dijete nije izustilo niti riječ čitavo poslijepodne“). Izvješće treba predati odgovornoj osobi i pohraniti na sigurno mjesto s datumom i potpisom, a može mu se priložiti i vlastita napomena.
 3. **Ne obećavati maloljetniku ili ranjivoj osobi bezuvjetnu povjerljivost** onoga što ona kaže, već pojasniti kako postoje određene situacije zbog kojih se u istu trebaju uključiti i druge osobe koje su u mogućnosti pružiti zaštitu i bolje pomoći osobi koja se nalazi u poteškoći.
 4. **Nikada ne preuzimati odgovornost predmetne situacije isključivo samo na sebe**, nego što prije u predmetni slučaj uključiti odgovorne osobe i, ako je to potrebno, institucije.

Pravovremeno reagiranje i sprječavanje seksualnog zlostavljanja zadatak je svih članova društvene i crkvene zajednice. Stoga je prema *Zakonu o kaznenom postupku* svatko dužan prijaviti kazneno djelo za koje se goni po službenoj dužnosti (NN 152/08, 76/09, 80/11, 91/12 – Odluka i Rješenje USRH, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14 i 70/17; čl. 204, 205 i 302). Na poseban se način to odnosi na službenu ili odgovornu osobu, koja je za počinjenje istoga saznala obavljajući svoju djelatnost (čl. 87). Na kanonskom području je zanemarivanje te obveze kažnjivo djelo za koje je propisana i odgovarajuća kanonska kazna (usp. kan. 1371, § 6).

Bitno je naglasiti kako svaka osoba ima pravo na dobar glas, zbog čega je zakonom, kako crkvenim tako i civilnim, predviđena kazna za lažne optužbe i

povrjedu dobroga glasa. Posebno je potreban oprez u slučaju utvrđenih lažnih optužbi od strane maloljetnika i ranjivih osoba, jer je nerijetko takvo ponašanje indikativno za postojanje neke druge poteškoće u mentalnom funkcioniranju osobe. Iako dijete možda nije žrtva seksualnog zlostavljanja, moguće je da je žrtva nekog zdravstvenog, socijalnog ili emocionalnog problema iz kojega je onda i proizašla lažna optužba. Kršćansko poslanje poziva nas brižljivo djelovati i u takvim okolnostima.

Odgojno-obrazovne ustanove Riječke nadbiskupije

Smjernice u postupanju zaštite maloljetnika i ranjivih osoba od seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja od strane odraslih daju upute o postupanju odgojno-obrazovnih ustanova Riječke nadbiskupije u prevenciji, ali i djelovanju u slučaju prijave seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja maloljetnika i ranjivih osoba.

Odgojno-obrazovne ustanove obvezne su brinuti se o ostvarivanju prava djeteta u slučajevima svih oblika nasilja, zbog čega imaju dužnost implementirati postojeće preventivne i intervencijske programe te, prema potrebi, razvijati nove. Odgojno-obrazovne ustanove, kojima je osnivač Riječka nadbiskupija, upoznat će svoje djelatnike, roditelje i učenike o programu i smjernicama u postupanju zaštite maloljetnika i ranjivih osoba od seksualnog zlostavljanja te će ujedno provoditi preventivne programe u odnosu na navedeno.

Saznanje o eventualnom počinjenju kaznenog djela seksualnog zlostavljanja maloljetnika ili ranjive osobe od strane djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova Riječke nadbiskupije prvo se prijavljuje mjerodavnoj i rukovodećoj osobi (ravnatelju ili stručnom suradniku), koja o istome obavještava nadbiskupijskog povjerenika za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba te postupa u skladu s *Protokolom o postupanju škole u kriznim situacijama* i drugim zakonskim aktima.

Povjerenik Riječke nadbiskupije za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba

Povjerenika Riječke nadbiskupije za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba imenovao je dijecezanski nadbiskup sa svrhom primanja dojava kaznenih djela seksualnog zlostavljanja maloljetnika i ranjivih osoba koje su počinili klerici, redovnici, vjeroučitelji, djelatnici katoličkih škola i drugih crkvenih (odgojno-obrazovnih) ustanova na području Riječke nadbiskupije, utvrđivanje njihove istinitosti te daljnje postupanje u skladu s crkvenim i civilnim zakonodavstvom. Pored toga, zadaća je povjerenika vođenje brige o prevenciji seksualne zloporabe maloljetnika i ranjivih osoba te promicanje svega onoga što služi toj svrsi.

Povjerenik surađuje sa stručnim osobama i institucijama mjerodavnim za predmetno područje te provodi programe edukacije za maloljetnike i odrasle, kako bi isti mogli prepoznati znakove seksualnog zlostavljanja i primijeniti odgovarajuće mjere zaštite. Povjerenik ujedno pruža zaštitu i stručnu pomoć duhovne, psihološke ili pravne naravi žrtvama seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja.

Povjereniku će na pomoć biti *Povjerenstvo HBK-a za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba* u vidu savjetovanja, pružanja informacija, uputa, mjera za postupanje i svega što je potrebno u provođenju zaštite maloljetnika i ranjivih osoba, a surađivat će i s *Metropolijским uredom riječke crkvene pokrajine za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba* čiji je član.

Mogućnost dojava

Prijavu o sumnji ili o (mogućem) počinjenju seksualnog zlostavljanja maloljetnika ili ranjive osobe na području Riječke nadbiskupije moguće je uputiti na **Povjerenika Riječke nadbiskupije za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba**:

- broj mobitela za prijavu slučaja spolnog zlostavljanja: 099 544 4245
- e-mail adresa: zastita.maloljetnika@ri-nadbiskupija.hr

Sve potrebne informacije za dojavu dostupne su i na mrežnoj stranici Riječke nadbiskupije: www.ri-nadbiskupija.hr

Postupak u slučaju seksualnog zlostavljanja

Ako dođe do prijave o seksualnom zlostavljanju maloljetnika i/ili ranjive osobe od strane klerika ili druge odrasle osobe koja djeluje unutar crkvenih struktura na području Riječke nadbiskupije, razlikujemo dvije vrste postupka.

Kanonski postupak

Kanonski postupak u slučaju predmetnih kažnjivih djela neovisan je od onoga koji se za ista kažnjiva djela primjenjuje prema pravu Republike Hrvatske (usp. *Ugovor o pravnim pitanjima između Svete Stolice i Republike Hrvatske*, čl. 1). Slijedom navedenoga, dijecezanski nadbiskup ne može se pozivati na akt, pravomoćne ili nepravomoćne odluke ili presude donesene u civilnom postupku kako bi se izuzeo od obveze donošenja vlastite procjene i/ili da bi te odluke ili presude uzeo kao osnovu u provedbi kanonskog postupka. S druge strane, ako i nije u tijeku neki kazneni postupak prema civilnom pravu, dijecezanski biskup dužan je bez odlaganja pristupiti procjeni vjerodostojnosti kad god dobije dojavu o mogućem seksualnom zlostavljanju maloljetnika te, ako to smatra potrebnim, provesti prethodnu istragu i primijeniti primjerene mjere zaštite (usp. kann. 1717, 1722).

Nakon što se oprezno ispita vjerojatna obavijest o kažnjivom djelu seksualnog zlostavljanja, odnosno o činjenicama, okolnostima i odgovornostima te se ustanovi da je primljena obavijest vjerodostojna, dijecezanski biskup dužan je provesti kanonski postupak sukladno odredbama *Zakonika kanonskog prava* i *Kongregacije za nauk vjere* u slučajevima spolnog zlostavljanja maloljetnika od

strane klerika. Osim toga, u duhu pozitivnih propisa Republike Hrvatske, dijecezanski biskup dužan je podnijeti prijavu i civilnim vlastima, osim ako se istraživanje o vjerodostojnosti prijave čini posve suvišnim, tj. ako je prijava neutemeljena.

Građanski postupak

Seksualno zlostavljanje maloljetnika nije samo kanonsko kažnjivo djelo, nego i kazneno djelo koje progone građanske vlasti po službenoj dužnosti. Stoga je važna suradnja u okvirima odnosnih mjerodavnosti. Osobito treba poštivati odredbe građanskih zakona glede prijave kažnjivih djela nadležnim vlastima, ne dovodeći u pitanje unutrašnje sakramentalno područje. Dakako, ova suradnja se ne odnosi isključivo na slučajeve zlostavljanja počinjenih od strane klerika, već se tiče i onih slučajeva zlostavljanja u koje su uključeni redovnici i vjernici laici koji djeluju u okviru crkvenih struktura.

Kazneni zakon Republike Hrvatske (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17 i 118/18; čl. 158-166) određuje niz mjera kojima štiti djecu, a čija se zloraba karakterizira kao kazneno djelo. Prema odredbama *Zakona o kaznenom postupku*, svaki je građanin Republike Hrvatske dužan poštovati odredbe građanskog zakonodavstva koje se odnose na prijavljivanje kaznenih djela civilnim vlastima, pa tako i seksualnog zlostavljanja maloljetnika i ranjivih osoba, pri čemu će mjerodavne građanske vlasti učiniti ono što je propisano zakonom. Stoga se u odnosu na građanski postupak treba ravnati sukladno *Protokolu o postupanju u slučaju seksualnog nasilja* (NN 70/2018, ponajviše u odnosu na odgojno-obrazovne ustanove).

Bitno je naglasiti kako Državno odvjetništvo, istražitelji i policija neovisno razjašnjavaju sumnju o kaznenom djelu za koje se kazneni postupak pokreće po službenoj dužnosti. Ta tijela su dužna s jednakom pažnjom prikupljati podatke o krivnji i nedužnosti okrivljenika.

Suradnja s mjerodavnim institucijama

Povjerenik Riječke nadbiskupije za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba surađivat će s institucijama i nadležnim tijelima u postupanju sa žrtvama seksualnog zlostavljanja, kao što su policija, zdravstvene ustanove (opće i kliničke bolnice, klinički bolnički centri), pravosudna tijela (sud i Državno odvjetništvo), centri za socijalnu skrb, odgojno-obrazovne ustanove te institucije koje pružaju pomoć i potporu u zaštiti mentalnog zdravlja.

U slučaju prijave ili obavijesti o seksualnom zlostavljanju, Povjerenik će drugom nadležnom tijelu ustupiti odgovarajuće podatke o slučaju i postupanju radi potpunog uvida u poduzete aktivnosti, s ciljem sveobuhvatne zaštite maloljetnika i/ili ranjive osobe. Jednako tako, uspostaviti će se suradnja i s drugim čimbenicima koji bi u konkretnom slučaju mogli pomoći odnosno zaštititi maloljetnika.

Suradnja s institucijama odvijat će se u duhu međuinstitucionalne suradnje u najboljem interesu zaštite prava djeteta i ranjive osobe. Ona podrazumijeva pravovremenu razmjenu informacija, konzultacije stručnjaka, savjetovanje, podršku i preporuke te konkretne oblike pomoći svojstvene pojedinoj instituciji. Suradnja s navedenim institucijama odvijat će se sukladno *Protokolu o postupanju u slučaju seksualnog nasilja* (NN 70/2018), a u odnosu na klerike i temeljem kanonskih odredbi.

Žrtva u središtu

Crkva je pozvana stati na stranu onih koji su ranjeni i trpe, te pridonijeti njihovom ozdravljenju. Pastoralno vodstvo zahtjeva saslušati žrtve, pokazujući osjetljivost Crkve da je spremna čuti ono što se dogodilo, shvatiti bol i pratiti žrtvu na putu ozdravljenja. Uz fizičke, dugotrajne i teške psihološke posljedice, seksualno zlostavljanje ostavlja i jake posljedice na socijalni život osobe koja ga je proživjela, zbog čega žrtva često ostaje sama, bez podrške i pomoći svojih najbližih, rodbine i prijatelja. Katkada osobe koje prožive seksualno

zlostavljanje, a pritom su ga prijavile ili nekome ispričale, ostaju „obilježene“, izolirane, izložene raznim primjedbama, komentarima i savjetima, i to kroz dulje vremensko razdoblje. Zbog svega toga, sve odgovorne osobe koje primaju, saslušavaju i pružaju stručni oblik pomoći žrtvama trebaju biti pažljive i svjesne da svako zadiranje u ranjenu (seksualnu) intimu maloljetnika ili ranjive osobe ostavlja teške posljedice na žrtvi. One se dodatno pogoršavaju ako se žrtvi ne vjeruje, ako je se omalovažava ili se na bilo koji način i bilo kojim sredstvima štiti zlostavljača.

Zbog različitih čimbenika (stid, strah od stigmatizacije i reakcije obitelji, osjećaj osobne krivnje, osveta nasilnika, bojazan da im se neće vjerovati, da će biti kažnjeni i sl.) neke žrtve duže vrijeme ne govore o onome što su proživjele, zbog čega se nužno treba pridonijeti stjecanju povjerenja. Odgovorne osobe dužne su žrtvi pružiti stručnu pomoć (duhovne, psihološke ili pravne naravi), poštujući pri tom slobodu žrtvinih skrbnika da poduzmu, po njihovom mišljenju, najprimjerenije pravne korake.

Stručne osobe trebaju biti kompetentne za pružanje adekvatne pomoći žrtvama. Vrlo je važno omogućiti žrtvi slobodno izražavanje svih osjećaja, kako bi kroz emocionalno „pražnjenje“ brže proradila traumatska iskustva i umanjila moguće posljedice zlostavljanja.

Svako nasilje i zlostavljanje izaziva sućut prema žrtvama, poglavito kad su žrtve maloljetnici ili ranjive osobe. Zlostavljano dijete nije spremno govoriti o tome što mu se dogodilo, zato odrasli moraju biti obzirni, dobronamjerni, diskretni i povjerljivi, jer je dijete vrlo osjetljivo, ranjivo i preplašeno. Svoje ranjeno srce i dušu otvorit će samo bliskoj i dragoj osobi kojoj vjeruje i od koje očekuje punu diskreciju i zaštitu. Treba mu ponuditi zaštitu, ali mu ne davati lažno obećanje da će to ostati tajna za koju nitko više neće znati, ili da zlostavljač neće biti prijavljen policiji i kažnjen. Iznimno je važno ne inzistirati da dijete kaže više od onoga što sâm želi reći ili ga okrivljavati za ono što mu se dogodilo.

Valja još jednom napomenuti kako se u slučaju lažne optužbe čini kažnjivo djelo na kanonsko-pravnom i civilnom području. Stoga je nužno govoriti istinu i utvrditi vjerodostojnost dostavljene prijave, jer je jedino istina temelj pravde.

Rijeka, 16. ožujka 2022.

LITERATURA:

Zakonik kanonskoga prava (izabrani kanoni: 1371, § 6; 1390; 1398; 1717-1728);

Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima, 19. prosinca 1997. (izabrani članci: 1, 4, 7, 8);

Odredbe o kažnjivim djelima pridržanima Kongregaciji za nauk vjere (Normae de delictis Congregationi Pro Doctrina Fidei riservatis), 11. listopada 2021.

Smjernice Nacionalnog povjerenstva za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba, Hrvatska biskupska konferencija, lipanj 2020.

Zakon o kaznenom postupku Republike Hrvatske (NN 152/08, 76/09, 80/11, 91/12 – Odluka i Rješenje USRH, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14 i **70/17 – izabrani članci 204-205**);

Kazneni zakon Republike Hrvatske (NN [125/11](#), [144/12](#), [56/15](#), [61/15](#), [101/17](#), [118/18](#) – izabrani članci: 158-166; 302; 304);

Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece, Vlada Republike Hrvatske, studeni 2014.;

Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Vlada Republike Hrvatske, kolovoz 2018. (NN 70/2018).

Papa Franjo, Apostolsko pismo u obliku motuproprija „*Vos estis lux mundi*“, 7. svibnja 2019.